

KKTC'DE HASTA HAKLARI

Patient Rights in TRNC

Şölen KÜLAHÇI SERENGİL*

ÖZET

Sağlık hizmetlerinden yararlanma ihtiyacı olan bireylerin, sırf insan olmaları nedeniyle sahip oldukları haklar olarak tanımlanan hasta hakları, temel insan haklarının sağlık hizmetleri alanındaki yansımasıdır.

Sağlık hizmetinin sunumu sırasında hastanın korunması gereği, hastanın sosyal konumundan bağımsız olarak, sırf hasta olması nedeniyle ortaya çıkmaktadır ve dünyada hem uluslararası metinlerle hem de ulusal düzeyde korunmaktadır. KKTC ise hasta haklarının özel yasalarla korunmadığı ender ülkeler arasında yer almaktadır. Bu yasal eksiklik karşısında, gerek hasta hakları konusunda gerekse sağlık hizmetlerinin sunumu sırasında ortaya çıkan zararların giderilmesiyle ilgili olarak sorunlarla karşılaşmaktadır.

Bu çalışmada, hem KKTC'de hasta hakları konusunda yürürlükte olan mevzuat çerçevesinde bulunan dolaylı çözümler hem de Hasta Hakları Yasa Tasarısı incelenmiştir.

* Yrd. Doç. Dr., Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (solen.kulahci@emu.edu.tr).

Anahtar Sözcükler: KKTC Hukuku, hasta hakları, hekim, hastane, sorumluluk.

ABSTRACT

People who need health services have some rights called patient rights. These rights in the health services are reflections of the basic human rights as they are the rights arising from being human.

The need for the protection of patients while taking health services, is not related with the social position of the patients. The patients are protected almost in whole of the world by both the national law and international agreements. However TRNC is one of the few countries where the national law does not provide such protection. As a result of this legal deficiency, there are some problems in compensation of the damages and protection of the patient in TRNC.

In this article, the patients rights are discussed in TRNC Law and in the Project of Patient Rights Act.

Keywords: TRNC Law, patient rights, doctor, hospital, responsibility.

I. Genel Olarak

Toplumun her kesiminde yer alan bireyler, çeşitli türden sağlık sorunlarıyla ilgili olarak hekim ve hastanelere yönelmekte ve bu kapsamda önleyici- koruyucu, tedavi veya rehabilite edici amaçlarla bir takım sağlık hizmetlerinden yararlanmaktadırlar¹. Sağlık hizmetinin sunumu sırasında hastanın, hekim ve hastane karşısında zayıf durumda olması hasta haklarının korunması gereğini gündeme getirmiştir². Bu nedenle, sağlık hizmetlerinden yararlanma ihtiyacı olan bireylere, sırf insan olmaları sebebiyle birtakım

¹ Üçışık, Fehim (2010). Sağlık Hukuku, İstanbul: Ötüken Neşriyat. s. 19.

² Özcan, Burcu / Özel, Çağlar (2007). Kişilik Hakları Bağlamında Tıbbî Müdahale Dolayısıyla Çıkan Hukukî İlişkide Hekimin Hastayı Aydınlatma Yükümlülüğü ve Aydınlatılmış Rızaya İlişkin Bazı Değerlendirmeler. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 10(1). 54; Sert, Gürkan (2004). Hasta Hakları. İstanbul: Babil Yayınları. 2004. s. 63.

haklar tanınmıştır. Hasta hakları olarak ifade edilen bu haklar, temel insan haklarının sağlık hizmetleri alanındaki yansıması olarak kabul edilmektedir³.

Hasta hakları, hekim haklarının karşısında hekim haklarını sınırlayan, hekimlere ek külfet getiren haklar olarak algılanmasına rağmen, hasta haklarının korunmasıyla sağlık hizmetlerinin standartının artırılması ve hasta - hekim - hastane ilişkisinin güçlendirilmesi de sağlanmaktadır⁴. Hasta haklarının yarattığı bu etki sayesinde, sağlık hizmetinin sunumunda hastaneler ve özellikle hekimler hastaya karşı daha büyük bir özen borcu altına girmektedirler.

Bu kapsamda, sağlık hizmetinin sunumu sırasında hastanın korunması, hastanın sosyal konumundan bağımsız olarak, sırf hasta olması nedeniyle ortaya çıkmaktadır ve dünyada, hem uluslararası metinlerle hem de ulusal düzeyde korunmaktadır⁵. KKTC ise hasta haklarının özel yasalarla korunmadığı ender ülkeler arasında yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle, KKTC’de hasta haklarını düzenleyen doğrudan bir yasa bulunmamaktadır. Bu yasal eksiklik karşısında, gerek hasta hakları konusunda gerekse sağlık hizmetlerinin sunumu sırasında ortaya çıkan zararların giderilmesiyle ilgili olarak sorunlarla karşılaşmaktadır. İşte bu çalışmayla, hem KKTC’de hasta haklarının mevzuattaki durumunun hem de Hasta Hakları Yasa Tasarısı⁶’nın incelenmesi amaçlanmaktadır.

II. Yürürlükteki Mevzuatta Hasta Hakları

KKTC mevzuatında hasta haklarına ilişkin olarak birbirine paralel iki kaynağa rastlanmaktadır. Sağlık hizmetleriyle ilgili olarak KKTC Mevzuatında⁷ en kapsamlı yasa, 6/2009 sayılı Kamu Sağlık Çalışanları Yasası’dır. Yasanın amacı m.1’de belirtilmiştir: “Bu Yasanın amacı, kişilerin sağlık açısından sigortalanmasını zorunlu kılan genel sağlık sigortası sisteminin oluşturulmasına da zemin hazırlayacak şekilde sağlık işleriyle görevli Bakanlık ve Bakanlığa bağlı sağlık kurum ve kuruluşlarının

³ Demir, Mehmet (2010). Tıbbi Organizasyon Kusuru Açısından Hastanelerin Hukuksal Sorumluluğu. Ankara: Turhan Kitabevi. s. 30.

⁴ Özcan/Özel, s. 54.

⁵ Sert, s. 68.

⁶ KKTC Yasa Tasarıları için bkz. <http://www.cm.gov.nc.tr/YasaTasariOneri.aspx> (KKTC Meclisi web sitesi).

⁷ KKTC’nin yürürlükteki mevzuatı için bkz. www.mahkemeler.net (KKTC resmi web sitesi).

yürütmekle yükümlü olduğu sağlık hizmetlerinin gerektirdiği asıl ve sürekli görevlerde çalışan kamu sağlık çalışanlarının hizmet koşullarını, niteliklerini, ödev, yetki ve sorumluluklarını, aylık, ücret ve ödeneklerini, güvencelerini, atanmalarını, onaylanmalarını, sürekli veya emeklilik hakkı veren kadrolara yerleştirilmelerini, terfilerini (yükselmelerini), yer değiştirmelerini, emekliye sevklerini, disiplin işlemlerini ve öteki özlük işlemlerini düzenlemektir”. Buna göre, Yasa kamu sektöründe sağlık çalışanlarının hak ve yükümlülüklerini düzenlemektedir. Yasa, bu düzenlemeyi yaparken dolaylı olarak kamuda sunulan sağlık hizmetlerinden yararlanan hastaların sahip oldukları hakları da düzenlemektedir.

Hasta haklarıyla ilgili olarak, Kıbrıs Türk Tabipleri Birliği Tıp Meslek Ahlak Tüzüğü’nde de hükümler bulunmaktadır. Tüzüğe göre, “13/1976 sayılı Kıbrıs Türk Tabipleri Birliği Yasası uyarınca Kıbrıs Türk Tabipleri Birliğine üye olup, KKTC Kamu kuruluşlarında özel hastane, özel klinik veya serbest muayenehanelerde çalışan hekimler meslek uygulamalarında bu Tüzük’te saptanan tıp meslek ahlak kuralları ve ilkelerine uymak zorundadır” (m. 3). Bu çerçevede, KKTC’de mesleğini icra eden hekimler Tüzük’te belirlenen hükümlere uymakla yükümlüdürler. Bu hükümler arasında, hastaların sahip olduğu haklara da yer verilmektedir.

Kamu Sağlık Çalışanları Yasası ile Kıbrıs Türk Tabipleri Birliği Tıp Meslek Ahlak Tüzüğü’nün birlikte ele alınmasından KKTC Hukuku’nda hastalara, hastanın uygun sağlık hizmeti ve tedavi alım hakkı; kendisine ilişkin olarak bilgi isteme hakkı; sağlık hizmetlerine ilişkin bilgi isteme hakkı; tıbbî müdahalede hastanın rızası olmaksızın tıbbî işleme tabi tutulmama hakkı; mahremiyete saygı gösterilmesi ve bilgilerin gizli tutulması hakkı olmak üzere toplam altı hak tanındığı ortaya çıkmaktadır. Aşağıda bu haklar incelenecektir:

A. Hastanın Uygun Sağlık Hizmeti ve Tedavi Alım Hakkı

Sağlık hizmetinden yararlanmak isteyen hasta, tıbbî durumuna uygun sağlık hizmeti ve tedavi alım hakkına sahiptir. Buna göre, “bireylerin hastalıktan korunmaları için uygun hizmet ve tedavi almaları sağlanır...” (m. 5 f. 7). Yasada, hastanın uygun sağlık hizmeti ve tedavi alım hakkının kapsamı belirlenmemiştir. Böyle bir hakkın, modern tıbbın, bilgi ve teknolojinin gereklerine uygun olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Hastanın sağlık durumuna uygun hizmet ve tedavi alma hakkı, hekimin özen borcunun bir parçasıdır. Hekimin özen borcu, hastanın durumuna uygun teşhis ve tedavi yönteminin seçimiyle uygulanmasında dikkate alınması gereken genel bir borçtur⁸. Bu nedenle, Yasada düzenlenen bu hakkın hekimin özen borcu ile birlikte ele alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Yargıtay da tedavi yönteminin seçiminin hastanın durumunun konusunda uzman bir doktor tarafından tetkikinden sonra yapılması gerektiğini hükme bağlamıştır⁹. Kararda ayrıca, hastanenin bu konuda gerekli tedbirleri alması gerektiğine de değinilmiştir.

B. Sağlık Hizmetlerine İlişkin Bilgi İsteme Hakkı

Kamu Sağlık Çalışmaları Yasası, sağlık hizmetinden yararlanmak isteyen hastanın mevcut sağlık hizmetleriyle sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanabileceği konusunda bilgi verilmesi gerektiğini düzenlemektedir. Buna göre, "...bireylere... mevcut sağlık hizmetleri ve onlardan nasıl yararlandırılacağı konusunda gerekli bilgiler verilir" (m. 5 f. 7). Yasada yapılan düzenlemeyle, hastaların sağlık hizmetine ilişkin bilgi isteme hakları olduğu kabul edilmektedir.

Yasaya göre, hastaya sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanabileceği konusunda açıklama yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda, hastanın bulunduğu kamu sağlık kurumu tarafından verilen sağlık hizmeti ve imkanlarının neler olduğu ile bunlardan faydalanma usulleri hakkında bilgi verilmelidir¹⁰.

C. Kendisine İlişkin Olarak (Genel) Bilgi İsteme Hakkı

Hasta, sağlık durumunu kendisine uygulanacak tıbbî işlemleri, bunların yararları ve olası sakıncaları, alternatif tıbbî müdahale usulleri, tedavinin kabul edilmemesi halinde ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçları ile hastalığın seyri ve sonuçları konusunda bilgi isteme hakkına sahiptir. Yasa bu durumu şöyle düzenlemektedir: "Hastalar, sağlık durumları, kendilerine uygulanacak tıbbî işlemler, bunların yararları ve tıbbî sakıncaları, alternatif

⁸ Başpınar, Veysel (2007). Hekimin Özen Borcu, Erzincan Sağlık Hukuku Sempozyumu. Ankara: Yetkin Yayınları. s. 27.

⁹ Yargıtay Hukuku 22/87 sayılı kararı için bkz. <http://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/HUKUK/dno/1987/D-16-87.dot>.

¹⁰ Üçışık, s. 16.

tıbbî müdahale yöntemleri, tedavinin kabul edilmemesi halinde ortaya çıkabilecek olası sonuçları ve hastalığın seyri ve sonuçları konusunda sözlü veya yazılı olarak bilgilendirilir (m. 5 f. 9)”. Tıp Meslek Ahlak Tüzüğü de m. 22, hastayı bilgilendirme yükümlülüğü getirmektedir. Buna göre, “Tabibin amacı hastayı tam iyiliğe kavuşturmak (şifa) bu mümkün olmazsa kısmen veya geçici iyileşme ya da ağrılarını azaltmak ya da dindirmektir. Hastaya iyileşme umudu vermek tabibin görevidir. Hastalığın kötüye gitme olasılığı varsa ve hasta sonucu bilmekte ısrar etmiyorsa bunun hastaya söylenmemesi uygundur. Hastanın yaşamının kalan bölümünde önemli düzenlemeler yapma zorunluluğu gereken durumlarda hastanın isteği üzerine tabip durumu hastaya açıkça anlatma yolunu seçer. Hasta tarafından durumun ailesine açıklanması istenilmemiş ya da açıklanacak kişi belirlenmemiş ise, tabip durumu hastaya veya en yakın aile bireyine bildirir. Hastanın durumu hakkında en bilgili kişi olarak hekim, hastayı bilgilendirirken dürüst davranmalı, hastanın güvenini sarsacak her türlü davranıştan uzak durmalıdır”. Tüzük, hastanın bilgilendirilmesiyle ilgili olarak en yetkili kişinin hekimler olduğunu düzenlemektedir. Bu durumda, diğer sağlık personelinin hastayı bilgilendirme yükümlülüğünün hekimin izniyle sınırlı olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Söz konusu düzenlemelerde, hastaya sağlık durumu ile ilgili olarak verilecek bilginin kapsamı, usulü ve hasta dışında kimlere bilgilendirme yapılabileceği konusunda hükümler de yer almaktadır. Ancak, hastanın yabancı olması durumunda bilgilendirmenin nasıl yapılacağı konusunda yasada bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda, genel esaslar uyarınca hastanın tercüman aracılığıyla bilgilendirileceği kabul edilmelidir.

D. Hastanın Rızası Olmaksızın Tıbbî İşleme Tâbi Tutulmama Hakkı

Kamu Sağlık Çalışanları Yasası, tıbbî müdahalede hastanın rızası olmaksızın tıbbî işleme tâbi tutulamamasını hem sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde gözetilecek temel ilkeler arasında hem de kamu sağlık çalışanlarının ödev ve sorumlulukları arasında saymıştır. Sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde gözetilecek temel ilkeler bakımından bu hak, şöyle düzenlenmiştir: “Hekimlerin yapacakları her çeşit işlem için hastanın onayını almaları zorunludur; tıbbî zorunluluklar ve yasalarda belirtilen durumlar dışında, onayı olmaksızın kişinin vücut bütünlüğüne ve diğer

kişilik haklarına dokunulamaz (m. 5 f. 7)”. Kanaatimize, hükümde belirtilen ‘hekimlerin yapacağı her çeşit işlem’den kasıt, tıbbî müdahaledir. Tıbbî müdahale, tıp mesleğini icraya yetkili kişilerin bedensel, fiziksel, ruhî bir noksanlığını teşhis ve tedavi etmek amacıyla yapılan, tıbbın sınırları içinde kalan her türlü müdahaledir¹¹. Öte yandan, kamu sağlık çalışanlarının ödev ve sorumlulukları bakımından hastanın rızası olmaksızın tıbbî işleme tâbi tutulmama hakkı şöyle düzenlenmiştir: “Acil durumlar dışında hekim, hastasını veya hasta yakınlarını, hastanın sağlık durumu ve konulan tanı, önerilen tedavi yönteminin türü, başarı şansı ve süresi, tedavi yönteminin hastanın sağlığı için taşıdığı riskler, verilen ilaçların kullanılışı ve olası yan etkileri, hastanın önerilen tedaviyi kabul etmemesi durumunda hastalığın yaratacağı sonuçlar, olası tedavi seçenekleri ve riskleri konularında aydınlatmakla yükümlüdür” (m. 10 f. 3). İki hükümde de belirlenen esaslara göre, tıbbî müdahalelerde hastanın rızası gerekir.

Yukarıda belirtilen hükümlerin yansira, Tıp Meslek Ahlak Tüzüğü m. 8’de tedavi özgürlüğü başlığı altında tıbbî müdahalede hastanın rızasıyla ilgili düzenleme yer almaktadır: “Tıptaki gelişmelere uygun olarak teşhis ve tedavide evrensel tıp bilmi tarafından kabul gören bir yöntem olmak kaydıyla hastanın da onayını alma koşuluyla tabip hastasının muayene ve tedavisinde uygun gördüğü yöntemi kullanmakta serbesttir. Tedavi veya teşhis amacıyla uygulanacak ameliyatlarda hastanın onayını almak olanaksızsa yakınının ya da vasisinin yazılı onayı alınabilir. Diğer tedavilerde onay yazılı veya sözlü olabilir”.

Hastanın rızası olmaksızın tıbbî işleme tâbi tutulamaması, hekimin hastaya müdahalesinin hukuka aykırılığını ortadan kaldıran, hastanın müdahaleye rızasının bir koşulu niteliğindedir¹². Hasta, tıbbî müdahale konusunda detaylı bir biçimde aydınlatılmalıdır. Bu bilgilendirme sonucunda, hasta tıbbî tedavinin planlanması ve uygulanması bakımından serbestçe karar verebilecek duruma gelmelidir.

¹¹ Çakmut, Özlem Yenerer. (2010). Hastanın Tedaviyi Reddetme veya Durdurma Hakkı. KKTC Girne Amerikan Üniversitesi Sağlık Hukuku Sempozyumu. Ankara: Adalet Yayınevi. s.42; Ozanoğlu, Hasan Seçkin (2003). Hekimlerin Hastalarını Aydınlatma Yükümlülüğü. AUHFD, 3(52) s. 59; Şenocak, Zarife (2001). Küçüğün Tıbbî Müdahaleye Rızası. AUHFD. 4 (50). s. 66.

¹² Cruz, Peter (2005), Medical Law, London: Sweet&Maxwell, s. 15; Ozanoğlu, s. 60.

E. Mahremiyete Saygı Gösterilmesi ve Bilgilerin Gizli Tutulması Hakkı

Sağlık hizmetinin verilmesi sırasında hastanın mahremiyetine saygı gösterilmesi ve hastanın sağlık durumu, tıbbî durumu, tanısı, tedavisi ve tedavinin sonlandırılması ile kişisel nitelikli tüm bilgilerinin gizli tutulması gerekmektedir¹³. Yasada bu durum açıkça düzenlenmiştir: “Kamu sağlık çalışanları ile hasta arasındaki mesleki ilişkiden doğan bilgiler gizlidir. Hastanın yazılı izni dışında, tıbbî hizmetlerin verilmesi sırasında öğrenilen sırlar ile hastanın kimliği, tıbbî amaçlı olsun veya olmasın toplantı ve yayınlarda açıklanamaz (m. 5 f. 10)”.

Hastanın mahremiyetine saygı gösterilmesi hakkı, Tıp Meslek Ahlak Tüzüğü m.18’de de düzenlenmiştir: “Sır saklamak temel meslek ahlaki kuralıdır. Hastanın verdiği, bilgileri muayene bulgularını ve tedavi sonuçlarını gizli tutmak tabip ve diğer sağlık meslek gruplarının görevidir”. Tüzük, hekimin ve diğer sağlık meslek gruplarının hasta hakkında öğrendiği bilgileri “meslek sırrı” olarak değerlendirmektedir. Mesleğin icrası nedeniyle öğrenilen bu bilgilerin açıklanması özellikle, hastanın adlî bir soruşturmaya uğraması sonucu doğurma ihtimali olan durumlarda yasaklanmıştır (m. 18 f. 2). Ancak, bu yasağın istisnaları bulunmaktadır: Hastanın rızası; mahkemelerin bilgi istemesi veya doktorun tanıklık yapması; hasta hakkındaki bilgilerin saklanmasının üçüncü kişiye zarar vermesi; bulaşıcı hastalık gibi yasa gereği ihbarı zorunlu hallerde hasta hakkındaki bilgilerin açıklanması gerekmektedir (m. 18 f. 2).

Hasta ile hekim ve sağlık personelinin arasındaki ilişkinin, güvene dayanan bir ilişki olması nedeniyle sağlık personelinin mesleğin icrası nedeniyle hasta hakkında öğrendiği bilgilerin açıklanması yasaklanmıştır¹⁴. Hatta, hekimin sır saklama yükümlülüğünün hastanın ölümünden sonra da devam ettiği kabul edilmektedir¹⁵.

¹³ Oğuz, Yasemin (1997). Hasta Hakları Alanındaki Gelişmeler ve Değişen Değerler, Tıbbî Klinik Tıbbî Etik, 5(50) 1997, s. 53; Cruz, s. 82.

¹⁴ Deryal, Yahya (2008). Hastanın Özel Yaşamına Saygı Hakkının İki Boyutu: Hastanın Sırrının Korunması ve Beden Mahremiyeti, Ankara Barosu – Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sağlık Hukuku Kurultayı. Ankara: Ankara Barosu Yayınları. s. 73; Cruz, s.13.

¹⁵ Deryal, s. 74.

F. Hastanın Hekim Seçme ve Değişirme Hakkı

Hekim ile hasta arasındaki ilişki güvene dayanan bir ilişkidir. Bunun doğal sonucu olarak, hasta kendine güven veren bir hekimden tedavi görmek istemektedir. Tıp ve Ahlak Tüzüğü, m. 17 f. 1’de “hasta inandığı ve güvendiği tabibi seçmekte özgürdür...” hükmüyle hastaya hekimini seçme hakkı vermektedir. Hasta ücretini kendisi ödemek şartıyla sevk edildiği kurum dışından da bir hekim seçebilir (m. 17 b. 4).

Hastaya verilen hekim seçme hakkı sınırsız değildir. Buna göre, acil vakalarda; hastanın bulunduğu yerleşme yerinde ya da kolay erişilebilecek bir yerde başka hekimin olmaması halinde; kamu sağlık biriminde, orduda, hapisanelerde, işyerlerinde çalışan tabipler bakımından hasta hekim seçme hakkını kullanamaz (m. 17 b. 1- 2 -3).

Tüzükte, hastaya hekim seçme ve değiştirme hakkı tanındığına göre diğer sağlık personelini seçme ve değiştirme hakkının da tanındığını kabul etmek gerekmektedir. Zira, hasta tedavisinin yürütülmesinde en yetkili kişi olan hekimi seçme ve değiştirme hakkı yanında diğer sağlık personelini seçme ve değiştirme hakkına da sahip olmalıdır.

G. Hastanın Dava Hakkı

Sağlık kurum ve kuruluşundan alınan sağlık hizmeti, her zaman istenen sonucu vermemektedir. KKTC Mevzuatında, sağlık hizmetinden zarar gören hastanın haklarıyla ilgili tek düzenleme Kamu Sağlık Çalışanları Yasası’nda bulunmaktadır. Yasa’ya göre, “hizmetin işleyişinden zarar gören üçüncü kişiler, bu zararlardan ötürü bu görevleri yerine getiren görevli aleyhine değil Bakanlık aleyhine dava açarlar. Bakanlığın, genel kurallara göre sorumlu olan kamu sağlık çalışanlarına rücu hakkı saklıdır. Mahkemece kusurlu bulunmayan kamu sağlık çalışanına hiç bir şekilde rücu edilemez ve hakkında bu Yasa gereğince işlem yapılamaz” (m. 12/2). Hükme dayanılarak açılan davalarda, dava sağlık işlerinden sorumlu Bakanlık aleyhine açılmaktadır. Yasadaki, düzenleme kamu sağlık kurum ve kuruluşları bakımından yapılmıştır. Ancak, özel hastane ve kliniklerden alınan sağlık hizmetinden zarar gören hastanın da dava hakkı olduğu kabul edilmektedir¹⁶.

¹⁶Bu konuda bkz. Yargıtay Hukuk 95/88 sayılı kararı için bkz. <http://www.Mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay>

KKTC Hukuku’nda sağlık hizmetinden zarar gören hastanın dava hakkı, haksız fiil esaslarına dayandırılmaktadır¹⁷. Böyle bir davanın, kamu sağlık hizmeti ya da özel sağlık hizmetinin sunumundan kaynaklanması bakımından bir ayırım yapılmamaktadır. Yargıtay bir kararında, devlet hastanesinin acil servisinde uzman doktor bulunmaması nedeniyle, hastaya ilk müdahalenin uzman olmayan doktor tarafından yapılması hastanın kolunu kaybetmesinden dolayı Sağlık Bakanlığını sorumlu tutmuştur. Olayda Bakanlığın, Haksız Fiil Yasası (Fasıl 148) m. 13’de düzenlenen istihdam edenin kusurundan dolayı sorumlu olduğu belirtilmiştir¹⁸. Bir başka olayda ise, özel bir klinikte hastaya yapılan yanlış müdahale sebebiyle müdahaleyi yapan doktorun, aynı yasanın 51. maddesinde “ihmal” başlığı altında düzenlenen “bir meslek, ticaret, iş veya meşguliyetin icrasında bu gibi meslek, ticaret, iş veya meşguliyeti icra etmeye ehil makul ölçüde ihtiyatlı bir kişinin ilgili ahval ve şerait içinde göstereceği beceri veya dikkat ve özenin gösterilmemesi ve böylelikle zarara sebebiyet verilmesi”nden dolayı sorumlu olduğuna karar vermiştir¹⁹.

III. Hasta Hakları Yasa Tasarısı’nda Hasta Hakları

KKTC mevzuatında hasta hakları ile ilgili olarak doğrudan bir yasanın olmaması, gerek sağlık hizmetinin görülmesi sırasında hastaların taleplerinin sınırının çizilmesi gerekse hastaya karşı hekimin, hastanenin ve sağlık personelinin sorumluluğunun belirlenmesi konusunda güçlükler yaratmaktadır. Bu eksikliği gidermek amacıyla Hasta Hakları Yasa Tasarısı hazırlanmıştır. Yasanın amacı m. 3’de “Bu Yasanın amacı, temel insan haklarının ayrılmaz bir parçası olan hasta haklarını somut olarak göstermek, sağlık hizmeti sunan kamu ve özel kurum ve kuruluşlardan sağlık hizmeti alanların, Anayasa, uluslararası anlaşmalar ve yasalardan kaynaklanan hasta haklarından, insan onuruna yaraşır bir şekilde yararlanabilmesi, hak ihlallerinden korunabilmesi ve gerektiğinde hukukî korunma yollarını fiilen

/HUKUK/dno/1989/D-9-89.dot; Yargıtay Hukuk 17/2006 sayılı kararı için bkz. <http://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/HUKUK/dno/2008/D-5-2008.dot>.

¹⁷ KKTC Hukuk Sistemi, İngiliz Hukuk Sisteminin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Sağlık hizmetinden zarar gören hastanın dava hakkı bakımından da İngiliz Hukuku’nda esas alınan kriterler dikkate alınmaktadır. Bu konuda bkz. Cruz, s. 110.

¹⁸ Yargıtay Hukuku 22/87 sayılı kararı için bkz. <http://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/HUKUK/dno/1987/D-16-87.dot>.

¹⁹ Yargıtay Hukuku 95/88 sayılı kararı için bkz. <http://www.mahkemeler.net/Kararlar/Yargitay/HUKUK/dno/1995/D-9-89.dot>.

kullanabilmesini sağlamak ve denetim esaslarını düzenlemektir” şeklinde belirtilmiştir.

Hasta Hakları Yasa Tasarısı, hastalara yürürlükteki mevzuatta bulunmayan birçok hak tanımaktadır. Bu açıdan, hasta hakları konusunda bir yasa tasarısının hazırlanması KKTC açısından büyük bir devrim niteliğindedir. Tasarı ile hastalara tanınan haklar şunlardır:

• Sağlık Hizmetlerinden Adalet ve Hakkaniyete Uygun Olarak Faydalanma Hakkı

• Tıbbî Gereklere Uygun Teşhis, Tedavi ve Bakım Hakkı

• Sağlık Kuruluşunu Seçme ve Değiştirme Hakkı

• Bilgi İsteme, Değiştirme, Kayıtları İnceleme ve Kayıtların Düzeltmesini İsteme Hakkı

• Dini Hizmetlerden Faydalanma veya Dini Destek Alma Hakkı

• Öncelik Sırasının Belirlenmesini İsteme Hakkı

• Tıbbî Gereklere Uygun Teşhis, Tedavi ve Bakım Hakkı

• Tıbbî Gereklilikler Dışında Müdahalede Bulunulamaması Hakkı

• Ötenazi Yasağı

• Tıbbî Özen Gösterilmesi Hakkı

• Sağlık Durumu İle İlgili Bilgi Alma Hakkı

• Mahremiyete Saygı Gösterme Hakkı ve Bilgilerin Gizli Tutulması Hakkı

• Rıza Olmaksızın Tıbbî Muameleye Tâbi Tutulmama, Aydınlatılmış Onam Olmaksızın Tıbbî Muameleye Tabi Tutulmama Hakkı

• Güvenliğin Sağlanması Hakkı

• İnsani Değerlere Saygı Gösterilmesi ve Ziyaret Hakkı

• Hizmetin Sağlık Kurum ve Kuruluşu Dışında Verilmesi Hakkı

• Refakatçi Bulundurma Hakkı

• Başvuru, Şikâyette Bulunma ve Dava Hakkı

• Tazminat Hakkı

Yasa Tasarısı, hasta haklarını belirlemek yanında, hekimin ve hastanenin sorumluluğunun belirlenmesi açısından da yeni hükümler getirmektedir. Özellikle, sağlık hizmetinden zarar gören hastaya şikâyet, dava ve tazminat hakkının doğrudan doğruya bir yasayla tanınması KKTC Hukuku’nda büyük bir yenilik olarak değerlendirilmelidir.

Hasta Hakları Yasa Tasarısı’na göre, özel ya da kamuya ait bir sağlık kuruluşundan aldığı sağlık hizmeti sonucunda zarara uğrayan hastanın şikâyetinde bulunma hakkı ve dava hakkı bulunmaktadır. Buna göre şikâyet, 30 gün içerisinde sağlık hizmetini sunan yetkililer tarafından yanıtlanmalıdır (m. 36). Sağlık hizmetinden zarar gören hasta ya da hasta yakınları dilerse şikâyetlerini “Hasta Hakları Kurulu”na da yapabilirler. Hasta Hakları Kurulu: Tabipleri Birliği, Eczacılar Birliği, Hemşireler Birliği, Tıbbî Tahlil Laboratuvarı Birliği, Hasta Hakları Derneği, Evrensel Hasta Hakları Derneği, Barolar Birliği ve Sağlık Bakanlığının atayacağı birer temsilci tarafından oluşur (m. 44). Kurul, hasta hakları ihlalleri ile ilgili olarak, kendisine yapılan yazılı şikâyet ve başvuruları inceleyip değerlendirmek ve gerekli görülmesi halinde görülen eksiklik ve aksaklıkların giderilmesi için Sağlık Bakanlığına önerilerde bulunmakla görevlidir. Kurul ayrıca, şikâyet konusu sağlık kurum ve kuruluşu, hekim veya sağlık personeli tarafından Hasta Hakları Yasası’nda suç olarak öngörülen bir fiilin işlendiği kanaatine varırsa KKTC Başsavcılığına suç duyurusunda bulunmak durumundadır (m. 49).

Yasa Tasarısı, sağlık hizmeti sırasında fiziksel veya manevi ve psikolojik zarar gören bireyin tazminat alma hakkını da düzenlenmektedir (m. 37). Böylelikle, sağlık hizmetinden zarar gören hasta, maddi zararlarına karşılık olarak maddi tazminat ve meydana gelen manevi zararları karşılamaya yönelik olarak da manevi tazminat alabilecektir. Ancak bu düzenlemeyle, hekimlere karşı dava açılması olanağının sağlanması hekimlerin, haksız yere hukukî sorumluluğa maruz kalma endişesi ile sorumluluktan kaçınma yolları aramalarına neden olması ihtimalini de ortaya çıkarmaktadır²⁰. Bu nedenle, hasta haklarının sağlık sistemi içinde bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir²¹. Ancak böyle bir yaklaşım sonucunda, hasta ve hekim haklarının suistimali engellenebilir.

²⁰ Gülan, Aydın (2006). Tıp Hukuku Açısından Hasta ve Hekim Hakları. Antibiyotik ve Kemoterapi Dergisi. 20. s. 16.

²¹ Aydın, s. 16.

Hasta Hakları Yasa Tasarısı'nın yarattığı bu olumlu etki yanında hastalara tanınan haklar bakımından eksiklikler de bulunmaktadır. Örneğin, Yasa Tasarısı'nda hastalara sağlık kuruluşunu seçme ve değiştirme hakkı tanınmış olmasına rağmen, sağlık personelinin seçme ve değiştirme hakkının tanınmaması bir eksikliklerdir. Zira, bir hastaya sağlık kuruluşunu seçme ve değiştirme hakkı verildiğine göre, sağlık personelinin seçme ve değiştirme hakkının da verilmiş olması gerekirdi. Bu hakkın tanınmasıyla hasta, mevzuat ile belirlenen ücret farkını ödemek kaydıyla kendisine sağlık hizmeti verecek olan personeli serbestçe seçme, tedavisi ile ilgilenen hekimi değiştirme, başka tabiplerin konsültasyonunu isteme hakkına sahip olmaktadır²². Sağlık personelinin seçimi ve değiştirilmesi konusunda, hastalara sağlık sistemi ile uyumlu bir seçim hakkının tanınması gerekmektedir. Bu nedenle, hastaların bu seçimi yapmalarını sağlayacak tedbirler de alınmalıdır.

IV. Değerlendirme

KKTC Hukuku'nda yürürlükteki mevzuat, hasta haklarının korunması açısından yetersizdir. Mevcut mevzuat içerisinde, hasta haklarının korunmasının çok zor olması sağlık sistemine güveni azaltmaktadır. Zira, hastalar "hasta hakları" konusunda gün geçtikçe daha da bilinçlenerek bu konudaki taleplerini de artırmaktadırlar²³. Bu taleplerin karşılanamaması, bir yandan hastanın sağlık sistemine inancını azaltırken diğer yandan sağlık sisteminin güvenilirliğine kuşku düşürmektedir.

Hasta hakları ile ilgili doğrudan bir yasanın olmaması, sağlık hizmetinden zarar gören hastaların zararlarının karşılanması konusunda da güçlükler yaratmaktadır. Bu nedenle KKTC Mahkemeleri, sağlık hizmetinden zarar gören hastanın dava hakkını mevcut mevzuat dahilinde genel esaslar çerçevesinde ele alarak çözmeye çalışmaktadır.

Öte yandan, hasta hakları ile ilgili doğrudan bir yasanın varlığı bu hakların korunması açısından tek başına yeterli olmayacaktır. Bu nedenle, yasanın uygulanışı sırasında hasta haklarının sağlık sistemi içinde kişilere bağlı olmayan ve sağlık sisteminin ortaya çıkardığı sorunları dikkate alarak bunları düzeltmeye ilişkin bir hukukî düzenlemeler ve reform paketi içeren

²² Üçışık, s. 20; Er, s. 159.

²³ Oğuz, s. 51.

bir yaklaşım ile ele alınması gerekmektedir²⁴. Zira hasta hakları, bütüncül bir yaklaşımla sebep sonuç ilişkisi içinde ele alınmadığı takdirde ulaşılmak istenilen hizmet standardı sağlanamayacaktır²⁵.

²⁴ Gülan, s. 24.

²⁵ Gülan, s. 16.

KAYNAKÇA

- Başpınar, Veysel. (2007). Hekimin Özen Borcu, Erzincan Sağlık Hukuku Sempozyumu. Ankara: Yetkin Yayınları. 23-38.
- Cruz, Peter. (2005), Medical Law, London: Sweet&Maxwell.
- Çakmut, Özlem Yenerer. (2010). Hastanın Tedaviyi Reddetme veya Durdurma Hakkı. KKTC Girne Amerikan Üniversitesi Sağlık Hukuku Sempozyumu. Ankara: Adalet Yayınevi. 41-93.
- Demir, Mehmet (2010). Tıbbî Organizasyon Kusuru Açısından Hastanelerin Hukuksal Sorumluluğu. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Deryal, Yahya. (2008). Hastanın Özel Yaşamına Saygı Hakkının İki Boyutu: Hastanın Sırrının Korunması ve Beden Mahremiyeti,.Ankara Barosu – Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sağlık Hukuku Kurultayı. Ankara: Ankara Barosu Yayınları. 71-84.
- Gülan, Aydın. (2006). Tıp Hukuku Açısından Hasta ve Hekim Hakları. Antibiyotik ve Kemoterapi Dergisi. 20. 16-19.
- Oğuz, Yasemin. (1997). Hasta Hakları Alanındaki Gelişmeler ve Değişen Değerler, Tıbbî Klinik Tıbbî Etik, 5(50) 1997 . 50 -55.
- Ozanoğlu, Hasan Seçkin. (2003). Hekimlerin Hastalarını Aydınlatma Yükümlülüğü. AUHFD, 3(52). 56-77.
- Özcan, Burcu / Özel, Çağlar. (2007). Kişilik Hakları Bağlamında Tıbbî Müdahale Dolayısıyla Çıkan Hukukî İlişkide Hekimin Hastayı Aydınlatma Yükümlülüğü ve Aydınlatılmış Rızaya İlişkin Bazı Değerlendirmeler. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 10(1). 49-73.
- Şenocak, Zariye. (2001). Küçüğün Tıbbî Müdahaleye Rızası. AUHFD. 4 (50). 65-80.
- Sert, Gürkan. (2004). Hasta Hakları. İstanbul: Babil Yayınları. 2004.
- Üçışık, Fehim. (2010). Sağlık Hukuku, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

